

УДК 001.893

Олександр Семенович МОШЕНСЬКИЙ,

кандидат філософських наук, доцент,

доцент кафедри соціальних

та економічних дисциплін факультету № 2

Харківського національного університету внутрішніх справ

СУЧАСНИЙ СТАН НАУКИ В УКРАЇНІ

На тлі зародження науки у XVII ст. склалося два підходи щодо розуміння її ролі та призначення у суспільстві. Перший сформулював Г. Галілей, на думку якого наука має досліджувати порядок, який лежить в основі явищ. Він наголошував на «чистій» науці, теоретичному пізнанні. Автором другого підходу був Ф. Бекон, який вважав, що наука покликана закласти основи майбутнього процвітання і могутності людства. Для цього вона має уникати схоластичних суперечок, а йти шляхом винаходу «нових ремесел». Цим шляхом і йде наука до цього часу. Вона існує і розвивається з огляду на потреби людської практики і саме практика проголошена головним критерієм істинності її здобутків.

Впритул до середини XX ст. практика неодмінно слідувала за наукою і втілювала в життя результати наукових пошуків. Завдяки науково-технічному прогресу ми сьогодні користуємося різними джерелами енергії, літаємо у космос, забезпечені життєво необхідними засобами для свого існування. Завдяки науково-технічному прогресу вдалося побудувати індустріальне суспільство.

Приблизно з середини XX ст. наука стає не стільки джерелом появи нових видів практики, скільки спрямовується на вдосконалення вже існуючих її видів. На зміну поняттю науково-технічної революції приходить поняття технологічної революції. Наука фокусується не так на здобуток нових знань, як на більш ефективне використання того багажу знань, який було накопичено раніше. Фундаментальні наукові дослідження відійшли на другий план, поступившись місцем прикладним. З'являється постіндустріальне суспільство.

Технологізація торкнулася не лише сфери практичної активності людини, а й самої наукової діяльності. Сьогоднішня наука стає все більше технологічною, а суспільство спрямовує зусилля на те, щоб покращити ефективність наукових пошуків, збільшити коефіцієнт корисної дії науковців. Наука має не тільки самоокупатися, а й приносити значний економічний, соціальний, культурний, освітній, політичний, військовий зиск суспільству.

Економічний аналіз фінансових та матеріальних витрат сучасних розвинутих країн на науку свідчить про те, що відбувається постійне здорожчання наукових досліджень і жодна країна, навіть США, не можуть забезпечити проведення наукових досліджень по всьому фронту сучасної науки, охоплюючи всі напрямки. Кожний новий крок в сьогоднішній науці коштує набагато більше, ніж це було раніше, особливо, якщо говорити про фундаментальні дослідження. В середньому розвинуті держави витрачають на науку близько 2–3 % ВВП. В абсолютних цифрах станом на 2015 р.: США – \$497 млрд, КНР – \$226 млрд, Південна Корея – \$58 млрд, Росія – \$10 млрд, Україна – \$0,6 млрд. Важливим джерелом фінансування науки є приватний бізнес, який фінансує наукові дослідження в ЄС на 55 %, в Україні на 44 %, в Південній Кореї та Японії на понад 75 %. Державний сектор фінансує науку у ЄС на 33 %, в Україні на 38 %, в Японії та Південній Кореї, відповідно, на 17 % та 22 %. Слід зазначити, що динаміка витрат на розвиток науки в розглянутих країнах постійно зростає, в той час як в Україні, вона коливається в залежності від соціально-економічного стану. У 2015 році найбільша частка ВВП серед європейських країн витрачалася на науку у Фінляндії – 3,17 %, найменша, у Румунії – 0,38%. В Польщі – 0,94 %. Україна з 0,62 %, за цим показником, знаходиться на третьому від кінця місці, за нею лише Кіпр і вже згадана Румунія. Аналізуючи наведені дані, важливо враховувати розмір економік. В реальному вигляді більш низький відсоток ВВП витрат на науку не означає меншу кількість фізичних коштів, порівняно з країнами, де цей відсоток вищий [1].

Зрозуміло, що Україна дуже обмежена у своїх можливостях щодо належного фінансування національної науки. Тому нагальною є проблема ефективного використання наявних коштів.

Сучасна наука це: фундаментальна наука, прикладна наука, дослідно-конструкторські розробки, зразки нових матеріалів, приладів, технологій тощо. Розвинуті країни приділяють увагу кожній з ланок цього ланцюжка. Україна не може собі такого дозволити. Українська наука потребує рішучого реформатування і мобілізації ресурсів (не тільки матеріальних) на найбільш важливих напрямках наукових досліджень.

Інтегральним показником рівня розвитку національних наук в сучасному світі є наукометричні бази даних Thompson Reuters Web of Science, а також Scopus. Саме публікації у виданнях, індексованих за критеріями цих наукометричних баз і враховуються при визначенні рівня розвитку науки в тій чи іншій країні, а також при формуванні світового чи регіонального рейтингу університетів. Нагадаємо, що місце університету в такому рейтингу на 60 %

залежить від показників наукової діяльності і лише на 30 % від рівня викладання.

З 1992 року по цей час кількість наукових публікацій в Україні, відображених згаданими наукометричними базами, зростає всього приблизно на 20 %. Станом на 1992 рік Україна значно випереджала за кількістю публікацій такі країни, як Туреччина, Іран, Румунія. Останніми ж роками в Україні фіксується вдвічі менше публікацій ніж у Румунії і в п'ятеро менше ніж у Туреччині та в Ірані. Для прикладу, Південна Корея публікує вдесятеро більше наукових праць ніж Україна, а США у сто разів більше. Такі авторитетні науково-освітні центри як Кембридж, Оксфорд чи Гарвард поодиночі видають набагато більше наукової продукції ніж всі українські університети разом з усіма установами Національної академії наук. Зазначимо, що тільки в останній працює близько 40 тис. осіб¹ [2].

З 01.01.1993 р. по 30.06. 2016 р. в Україні було видано 17659 дипломів доктора наук та 153650 дипломів кандидата наук. У 1993 році було захищено 734 докторських і 3016 кандидатських дисертацій, а в, піковому, 2013 році – 1289 докторських та 7740 кандидатських робіт. Таке зростання кількості науковців жодним чином не корелює зі зростанням наукового потенціалу України.

Аналіз захистів по галузям науки красномовно свідчить про падіння кількості дисертацій у фізико-математичних, технічних та природничих науках і стрімке зростання у гуманітарних, економічних і медичних. Так, наприклад. У 1993 р. було захищено 158 докторських і 330 кандидатських дисертацій з фізико-математичних наук, а в 2015 – лише 50 докторських і 270 кандидатських. З економічних наук у 1993 р. було захищено всього 13 докторських і 273 кандидатських дисертацій, а в 2015 р. вже 196 докторських і 1191 кандидатська дисертація [3].

Висновок. Динаміка наукового прогресу в Україні свідчить про те, що недостатністю фінансування науки не може виправдовуватися неефективність організації наукових досліджень та слабка віддача наукових кадрів. Українська наука потребує повного аудиту, зміни менеджменту і докорінної реорганізації з урахуванням закордонного досвіду.

Список бібліографічних посилань

1. Фінансування наукових досліджень в Україні та світі // Економічний дискусійний клуб : сайт. 16.08.2016. URL: <http://edclub.com.ua/analitika/finansuvannya-naukovyh-doslidzhen-v-ukrayini-ta-sviti> (дата звернення: 11.11.2019).

---

¹ Джерело: Thomson Reuters Web of Science (Core Collection).

2. Кількість захищених докторських та кандидатських дисертацій в Україні за галузями науки (1993–2016) // APd : сайт. URL: <http://aphd.ua/kilkist-zakhyshchenykh-doktorskykh-dysertatsii-v-ukrani-za-haluzuamy-nauky-1993-2016/> (дата звернення: 11.11.2019).

Одержано 14.11.2019

УДК 321.21

Едуард Олександрович МУЗИЧУК,

студент факультету № 6

Харківського національного університету внутрішніх справ

ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО У ПРАВОВІЙ І ДЕМОКРАТИЧНІЙ ДЕРЖАВІ (НА ПРИКЛАДІ СТАРОДАВНЬОГО РИМУ)

Здатність різноманітних за своїми життєвими поглядами та соціальним положенням людей єднатися у тимчасові, або довготривалі союзи завжди була об'єктом численних досліджень. Адже ця риса була і буде унікальною й тією, що відрізняє людину з поміж усіх інших представників живих істот. Щось напевне героїчне є у тому, коли представники схожих чи різних верств населення, можливо спочатку спробувавши усі інші варіанти, зокрема силу і жорстокість, у решті-решт неодмінно приходять висновку про те, що найкращим варіантом співіснування для них стане побудова громади, яка влаштовує усіх її членів. Тобто мова йде про ту громаду, представники якої, незалежно від їх майнового та соціального статусу, мали б однакові права, свободи та рівність усіх перед законом. Який у свою чергу будувався б таким чином, щоб максимально охопити собою високі моральні, суспільні й демократичні принципи, найбільш повно і своєчасно відповідав би запитам суспільства. Існування подібних законів, а також додані до них справедлива, незалежна судова система у поєднанні з високим рівнем правової освіченості громадян, наявності в них добре розвинутої правової культури створили б справжні передумови для створення якісного громадянського суспільства. І на щастя ми вже маємо чимало історичних прикладів.

Значних успіхів у цій справі досягли Стародавні римляни. Перейнявши досвіду у питаннях організації місцевого самоврядування у деяких давньогрецьких полісів, жителі Риму почали будувати власну громаду за своїми правилами. Варто зазначити, що